

9. Завдяки втраті віри у вічне життя та секуляризації, в сучасному суспільстві утверджується *animal laborans*, а споглядальне життя замінюється діяльним. Погляди Ханни Арентд залишаються актуальними й досі, адже технологічна та виробнича революції (необхідні збраряддя насильства та боротьби) стрімко набирають обертів. Зрозумілим є й занепокоєння Арентд технологічним прогресом, його «темною стороною» та наслідками для існування людства.

Місце Чужого в нашому досвіді (феноменологічна перспектива Б. Вальденфельса)

Олена Рябенко

Національний університет

«Києво-Могилянська академія» (Київ, Україна)

1. Теорія чужості у політичному та соціальному аспектах почала активно обговорюватися лише з ХІХ століття авторами класичних соціологічних, психологічних та політологічних робіт. У філософському дискурсі проблема «Чужого» актуалізувалася відносно нещодавно, а чільне місце у її дослідженні посідає феноменологія.

2. Найбільшої уваги теорії Чужого приділяв у своїх працях засновник феноменології Едмунд Гуссерль. Він дійшов висновку, що до питання Чужого варто підходити лише як до можливості підтвердження доступності первинно недоступного. Ця теза досить чітко окреслила межі феномену Чужого, спосіб його розгляду та взаємодії. Однак на справі її доводить вже Б. Вальденфельс, який, поперше, визначає місце Чужого, по-друге, способи взаємодії з ним, та характеризує Чуже як радикально Інше, що не лише зберігає свою чужість, але й претендує на топоси Свого.

3. У збірці доповідей «Бернгард Вальденфельс. Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого» німецький феноменолог перш за все аналізує семантику поняття Чужого та його мовні розрізнення: по-перше, Чуже як те, що відбувається поза своєю цариною, по-друге, Чуже є тим, що належить Іншому, і Чуже як щось чужого роду, що і вважається чужорідним.

4. Згідно з Б. Вальденфельсом, для Чужого є характерними три

аспекти: місце, володіння та рід. Вони є ключовими у розрізненні Чужого та Свого. Однак автор надає лише аспекту місця – топосу – визначальну роль.

5. Топоси принципово належать як людському Я, так й Іншому та Чужому, завдяки чому між ними взагалі можливе розрізнення та діалог. Вальденфельс разом з тим пов'язує концепт топосів із поняттям порядку, тобто тієї сфери смислів, до котрої залучено людина. Кожен порядок так чи інакше наштовхується на певні межі, які є необхідною умовою його існування. Як результат, порядки є гарантами нашого сприйняття об'єкта саме так, а не інакше. Вони виконують роль селективних й ексклюзивних критеріїв, котрі водночас уможливають щось одне і унеможливають щось інше. За передумови обмежених порядків Чуже стає помітним у формі чогось поза-порядкового.

6. За теорією Вальденфельса, Чуже первинно слід мислити, виходячи з його місць як «десь не тут» і як поза-порядкове, яке не має якогось постійного місця й уникає впорядкування. Поділений на місця простір, натомість, слід мислити так, щоб він припускав свої та чужі місця без того, щоб від самого початку звузити чи скасувати відмінність Свого від Чужого.

7. Єдиним можливим підходом до проблеми визначення Чужого є підхід саме через спосіб його доступності. Сутність Чужого як можливість підтвердження доступності первинно недоступного. Вальденфельс стверджує, що місце Чужого в досвіді є не-місцем, Чуже не просто деінде, воно є цим деінде, а саме, «вихідною формою цього деінде. Чуже не є дефіцитом чи нестачею як, наприклад, усе те, що хоча ще не є знаним, але чекає на пізнання і потенційно може бути пізнаним.

8. Вальденфельс визнає, що давати характеристики Чужому та наповнювати його змістом нерозумно, проте ми не можемо заперечувати сприйняття Чужого у своєму досвіді. Цей досвід є амбівалентним, адже він є загрозливим, оскільки Чуже конкурує зі Своїм, загрожує підкорити його, а, із іншого боку, привабливим, адже Чуже збуджує можливості, які тією чи іншою мірою є виключеними порядками власного життя. Як в першому, так і в другому випадку Чуже уникає впорядкування, проте воно незмінно при зустрічі претендує на топоси Свого.

9. Зустріч із Чужим у нашому житті постає як інтенціональний збій, у якому Чуже є таким, що не вписується в картину нашого об-

житого світу. Це певний збій системи, порушення її функціонування, про які людина досі не відала та у владі котрих опинилася. До того ж Чуже стає помітним не «після» збою в нормальному протіканні подій, чуже є самим моментом збою. Згідно з Б. Вальденфельсом, людина у такі моменти є жертвою Чужого, яке оволодіває нею та на якийсь момент паралізує. Виходом з такої «зустрічі» феноменолог пропонує інтерпретацію інтенціонального збою.

10. З'ясування проблеми місця Чужого в нашому досвіді набуває все більшої актуальності. Цьому зокрема сприяють різні соціально-культурні та політичні процеси, доба тотальної глобалізації, котрі спричинюють з одного боку зіткнення культур, а з іншого – розмивання меж, внаслідок чого відбувається різна реакція й взаємодія «Свого» та «Чужого».

Досвід жіночого тіла через призму екзистенційної феноменології

Людмила Буланова-Дувалко

НПУ ім. М. Драгоманова (Київ, Україна)

Патріархальна традиція західноєвропейської філософії схильна до приниження фемінності та культивування мізогінії, що знаходить свій прояв у ігноруванні та недооцінюванні ролі жінки, її досвіду та здатності до пізнання. Поняття жіночого в базових філософських парадигмах розглядається в межах бінарної дихотомії розуму та тіла, в якій чоловіче характеризується раціональністю, духовністю, активністю та рядом інших позитивних ознак, в той час як жіноче репрезентується через негативні риси: чуттєвість, нераціональність, пасивність.

Точкою відліку зміни ставлення до людського тіла можна вважати початок кризи західної свідомості початку ХХ століття. Нова парадигма пізнання, яка ставить за завдання опис досвіду свідомості, що пізнає без будь-яких передумов, містилась у філософських ідеях феноменології та екзистенціалізму. Визначення тіла людини як інструмента для пізнання стало активно використовуватись феміністичною філософією, усунувши негативний характер жіночої тілесності, та дозволивши досліджувати жіночий досвід.